

Dokumentnamn
YTTRANDE

Datum
2025-03-10

Vårt diarienummer
1.1.3-2024-06918
GD-2025-045
Ert diarienummer
S2024/02100

Mottagare
Regeringskansliet
Socialdepartementet
E-post
s.remissvar@regeringskansliet.se

Bättre tillsammans – Förslag till en uppdaterad nationell cancerstrategi

Vetenskapsrådet har granskat utredningens förslag utifrån sitt uppdrag att ge stöd till grundläggande forskning av högsta vetenskapliga kvalitet inom samtliga vetenskapsområden samt de särskilda uppgifter som myndigheten har i sin roll som forskningsfinansierare och forskningspolitisk rådgivare.

Sammanfattning

Vetenskapsrådet vill klargöra omfattningen av myndighetens finansiering inom cancerområdet, vilket avhandlas i avsnitt 11.3.1.

Vetenskapsrådet instämmer över lag i utredningens bedömningar gällande forskning i avsnitt 11.5.1, 11.5.2, 11.5.4 och 11.5.5, men har vissa synpunkter. Framför allt gäller synpunkterna de hinder och utmaningar som nämns. Dessa gäller generellt för klinisk forskning och interventionsstudier, vilket föranleder ett mer omfattande angreppssätt för att på sikt lösa hälsoproblem.

Vetenskapsrådet instämmer med förslaget 11.5.3, God och jämlik tillgång till interventionsstudier, men har synpunkter på genomförandet.

Skälen för Vetenskapsrådets ställningstaganden

Rubrikstrukturen nedan refererar till betänkandets struktur och disposition.

11.3.1 Forskningsfinansiering inom cancerområdet

Det uppges att Vetenskapsrådet under 2023 beviljade drygt 20 miljoner kronor till ansökningar inom cancerområdet. Detta är dock inte korrekt enligt de uppgifter som presenteras i förslaget. Finansiering med drygt fyra procent av drygt fem miljarder kronor, som förslaget anger, innebär att Vetenskapsrådet finansierade forskning inom cancerområdet med drygt 200 miljoner kronor under 2023.

11.5.1 Forskningens långsiktiga betydelse för cancervården behöver tydliggöras och integrationen mellan forskning och cancervård stärkas

Vetenskapsrådet instämmer i att forskning spelar en stor roll för cancervården och att rollen behöver tydliggöras. Vetenskapsrådet instämmer också att integrationen mellan forskning och cancervård kan utvecklas, men att detta inte endast gäller cancerområdet. Även de hinder, svårigheter och begränsningar som tynger den kliniska cancerforskningen är generella för all klinisk forskning. Eftersom cancervård är beroende av en rad andra vård- och behandlingsinriktningar finns det dessutom stort värde att förbättra den kliniska forskningen generellt, även om målet är fokuserat på förbättrad cancervård.

Vetenskapsrådet kan inte bedöma ifall de nya cancercentrum som föreslås kommer ha förutsättningar, kompetens och kapacitet att synliggöra forskningens betydelse. Det framgår inte tydligt ifall utvecklingen av cancercentrum förväntas få positiva konsekvenser för den kliniska forskningen och integrationen mellan forskning och klinik generellt, eller specifikt inom cancerområdet. Det är heller inte tydligt ifall den gemensamma ledningsstrukturen för hälso- och sjukvård och akademi som nämns är specifik för cancerområdet, universitetssjukvården, eller hela hälso- och sjukvården. Oavsett behöver forskningskompetensen, inte minst i ledningen, vara betydande för uppdraget. Vissa Cancercentrum förefaller besitta forskningskompetens. Däremot är kopplingen mellan Cancercentrum och regionernas FoU-ledning ofta inte tydlig, vilket kan försvåra arbetet.

En nationellt harmoniserad uppföljningsstruktur kan leda till ökad kvalitet inom den kliniska forskningen, samt att mer forskning genomförs. Det kan dock ifrågasättas ifall varje terapiområde ska utforma en separat uppföljningsstruktur. Det kan också ifrågasättas ifall Cancercentrum är en lämplig aktör för att bidra till etablering av nationellt harmoniserad uppföljningsstruktur, med anledning av att det behövs forskningskompetens och erfarenhet för uppdraget, både i verksamhet och ledning. Därtill kan läggas att utformningen bör ske av en oberoende aktör, inte den som genomför aktiviteter som ska följas upp. Det är därmed oklart ifall Cancercentrum är den bästa aktören för detta.

11.5.2 Harmoniserade beslut om tillgång till hälsodata

Vetenskapsrådet ser positivt på bedömningen att det behövs långsiktigt finansiellt stöd till Biobank Sverige. I likhet med Vetenskapsrådets yttrande på Förslag på åtgärder för att skapa bättre förutsättningar för kliniska provningar, Ds 2023:8 (diarienummer 1.1.3-2023-06280) anser Vetenskapsrådet att det överlag är mycket svårt och kostsamt med prospektiv insamling av biobanksprover i kliniska studier och provningar, särskilt vid multicenterstudier. Både kommersiella och akademiska kliniska studier och provningar nyttjar därför biobankerna i låg omfattning.

Det är viktigt att hantering av biobanksprover även i akademiska kliniska studier inkluderas, inte endast kliniska provningar, eftersom problemen inte är isolerade till de senare.

11.5.3 God och jämlik tillgång till interventionsstudier samt stärkt roll för forskningsinriktade terapikluster

Vetenskapsrådet delar utredningens bedömning att det finns behov en nationell databas med regionalt uppdelade data över pågående interventionsstudier och rekryteringsstatus. Databasen bör däremot inte vara begränsad till cancerområdet eftersom alla interventionsstudier behöver följas upp. Genom att mäta antal interventionsstudier samt rekryteringstakt kan mål ställas upp och måluppfyllnad mätas, vilket innebär att positionerna kan flyttas fram.

Vetenskapsrådet delar utredningens uppfattning att nationella nätverk kan öka patienters möjligheter att ingå i interventionsstudier. Likaså är målet om ökad och jämlik tillgång till kliniska studier inom hela samverkansregionen och hos olika vårdgivare viktig. Fokus för nätverken bör därför vara genomförandekapacitet med grundförutsättningen att aktiva kliniska forskare och företrädare för akademien inkluderas i nätverken. Involvering av akademien är nödvändig för att driva den vetenskapliga kvaliteten. Dessutom behöver kliniska studier vara en prioriterad och integrerad del av den kliniska cancervården, som utredningen beskriver. Det är därför ytterst viktigt att en lämplig organisationsform identifieras. Det är positivt om flera aktörer samverkar och stimulerar etableringen av nätverk för interventionsstudier, inklusive Cancercentrum.

Vetenskapsrådet anser att förslaget om ett försöksprogram kan vara värdefullt, men ifrågasätter varför programmet ska vara begränsat till cancerstudier, vilket antyds i och med att cancercentrumorganisationen ska förvalta och fördela statlig finansiering. Det finns både hinder och svårigheter att bedriva kliniska studier inom andra områden, och låg andel patienter rekryteras generellt. Särskilt stora utmaningar finns inom stora folksjukdomar, som i allt högre utsträckning hanteras inom nära vård. Satsningen bör därför omfatta alla diagnoser. Utredningen argumenterar i andra sammanhang klokt att det medicinska behovet och prioritering bör betänkas vid inkludering i kliniska studier. Vetenskapsrådet ställer sig därför frågande inför förslaget om ett försöksprogram inom det utvalda området.

Det kan även ifrågasättas ifall Cancercentrum bör få föreslagen roll enligt ovan i och med att Cancercentrum inte har byggts upp för att bereda ansökningar och fördela medel. Detta bör genomföras av en forskningsfinansierare. Det framgår inte heller hur detta förslag förhåller sig till Läkemedelsverket uppdrag att utforma ett nationellt partnerskap för genomförande av kliniska provningar (SweTrial). Även om utredningens förslag fokuserar på akademiska interventionsstudier finns överlapp med Läkemedelsverkets uppdrag. Detta föranleder att åtminstone vissa synergier tillvaratas, då samma strukturer effektivt bör kunna stödja akademiska såväl som företagsinitierade interventionsstudier.

11.5.4 Nationellt och internationellt samarbete

Vetenskapsrådet instämmer med utredningens bedömning om betydelsen av internationellt samarbete. Nationell och internationell klinisk forskning ger bättre patientunderlag än lokala eller regionala studier, vilket motiverar utökat nationellt och internationellt samarbete. Internationella konstellationer kan också berika svensk forskning med nya idéer och metoder på både kort och lång sikt. Det är därför en god tanke att cancerforskare i Sverige söker och utvecklar internationella samarbeten.

Forskare i Sverige samarbetar i hög omfattning med internationella kollegor. En majoritet av publikationerna inom klinisk forskning och en klar majoritet inom preklinisk forskning i Sverige är internationella sampublicationer.

Vetenskapsrådet arbetar aktivt för att öka internationellt samarbete inom cancerforskningen, genom bland annat Cancer Moonshot och Cancer Mission. Dessutom utlyser Vetenskapsrådet under 2025 Nätverksbidrag för samarbeten med USA inom cancerforskning. Detta bidrag kan bidra till att på sikt höja kvaliteten på cancerforskningen i Sverige, vilket är viktigt med tanke på de siffror som presenteras i 11.3.

Vetenskapsrådet saknar i utredningen konkreta förslag på hur fler internationella samarbeten ska stimuleras. En tänkbar stimulans är att uppmuntra offentliga och publika/ideella aktörer (som ideella forskningsfinansierare, myndigheter och regioner) att delta i Joint Actions inom cancer.

11.5.5 Riktade forskningsinsatser

Vetenskapsrådet instämmer i utredarens kloka resonemang kring forskningsfinansiering. Enstaka satsningar är inte tillräckligt för att långsiktigt bygga upp framgångsrika forskningsmiljöer. Konkurrensutsatt forskningsfinansiering är nyckeln till forskning av högsta kvalitet. Satsningar på avgränsade områden kommer inte bidra till att höja forskningens kvalitet.

Med anledning av detta anser Vetenskapsrådet att noggranna analyser av potentiellt värde bör genomföras, innan särskilda satsningar lanseras inom de områden utredningen nämner. Värdet behöver utvärderas i förhållande till andra satsningar och behovet inom andra forskningsområden.

Det kan också tilläggas att AI och maskininlärning redan används redan i hög omfattning inom (grund)forskningen, och trenden kommer förmodligen fortsätta. En betydande del av kunskapen som grundforskningen genererar kan användas för att utveckla eller introducera tidig diagnostik, en satsning inom detta område skulle förmodligen inte resultera i andra ansökningar än de befintliga utlysningarna. En satsning på prevention skulle kunna förbättra folkhälsa på lång sikt. För att forskningsfältet inte ska bli för smalt kan satsningen omfatta prevention av flera påverkbara sjukdomstillstånd.

Yttrandet har beslutats av ställföreträdande generaldirektören Maria Thuveson efter föredragning av samordnaren Abraham Mellkvist-Roos. Vid den slutliga handläggningen har även chefsjuristen Victoria Söderqvist deltagit.

Maria Thuveson
Ställföreträdande generaldirektör

Abraham Mellkvist-Roos
Samordnare

Kopia

s.sl@regeringskansliet.se.

Utbildningsdepartementet:

Carl.hogstedt@regeringskansliet.se

Utbildningsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se